

UULAN MYLLY – REITTI MENNEISYYTEEN

Rauni Rekonen

ARTIKKELISSA tuon esille palan lappilaista mikrohistoriaa, Toton omistuksessa olevan Uulan myllyn merkitystä kahden haastateltavan kerronnassa. PAAVO HEIKKILÄ ja ESKO PERNU kävivät vuoropuhelua omien yksityisten menneisyyden kokemustensa kanssa, ja samalla he osallistuivat yhteisön kollektiiviseen muistamiseen, josta paikallishistoria rakentuu. Nämä yksityiset muistot ovat myös sijoitettavissa osaksi Suomen tai Euroopan historiaa. Mylly, haastattelun toteuttamiselle valittu ympäristö, oli se reitti, jonka kautta menneisyys avautui muistelijaille. Haastattelu on tehty vuonna 2007.

Rovaniemen Sinetässä on säilynyt lappilaisittain ajatellen runsaasti vanhaa rakennuskantaa. Vanhoissa, monissa nyt jo autioituneissa rakennuksissa eläneet ja vaikuttaneet ihmiset elivät edelleen kertomuksina kylän vanhemman polven muistoissa. Rakennuksilla näyttää siis olevan välillinen mutta merkittävä rooli kyläläisten oman historian ja identiteetin muokkaamisessa sekä siinä tavassa, jolla menneisyyttä ylläpidetään kyseisessä yhteisössä. Yksi keskeisimmistä rakennuksista on perimätiedon mukaan 1700-luvun lopulla rakennettu Uulan mylly. Viimeksi 1990-luvun alussa kunnostettu mylly kuuluu kotiseutuyhdistys Rovaniemen Totto ry:lle. Millä tavoin esine, tässä tapauksessa vanha myllyrakennus tilana ja miljöönä, on mukana siinä prosessissa, jolla tämän yhteisön jäsenet tuottavat ja ylläpitävät omaa historiaansa? Yhteisöllä tarkoitan tässä yhteydessä suppeamassa merkityksessä ensisijaisesti kylätoimikuntaa, joka tosin on – ja haluaa olla – jatkuvassa vuorovaikutuksessa koko muun kyläyhteisön kanssa.

Katson Sinetän historiaan viimeisen sadan vuoden jaksolla lähinnä muistitietoon perustuvan, yhdellä tapaamiskerralla keräämäni haastatteluaineiston kautta. Haastateltavani olivat kaksi kylätoimikunnan jäsentä, tätä kirjoitettaessa jo edesmenneet Paavo Heikkilä ja Esko Pernu. Haastattelulla oli siinä mielessä etukäteen asetettu teema, että tapasin heidät myllyrakennuksessa, jonka kunnostuksen vaiheista meillä oli tarkoitus puhua. Sopimastamme aiheesta huolimatta haastattelu muodostui kehystarinana toimivan remontointikertomuksen ympärillä varsin vapaasti haastattelun aikana kertojien mieliin nousseista tapahtumakuvauksista, joita mylly miljöönä innoitti.

Varsinaisiksi johtolangoiksi kylän menneisyyteen ja myllyyn sen ylläpitäjänä osoittautuivatkin ne spontaanista kerronnasta esille nousseet pienet tarinat, jotka osoittivat kerrotun olleen jollakin tavalla merkityksellistä Heikkilälle ja Pernulle

– kuten myös se, mistä nämä kaksi vuolaasti puhuvaa herraa päättivät lähes kesken lauseen vaieta. Keskityn tarkastelemaan myös ”näennäisen merkityksetöntä todellisuutta” eli pieniä poikkeamia tai tahattomasti tuotettuja yksityiskohtia haastattelussa.

♦ SINETTÄ, MYLLYJEN KYLÄ ♦

SINETTÄ sijaitsee kahdenkymmenen kilometrin päässä Rovaniemeltä, Kittilään vievän tien varressa. Kylä on sijoittunut maastossa kahden joen risteyksessä sijaitsevaan laaksoon, kohtaan, jossa Sinettäjoki laskee Ounasjokeen. Sinettäjoen vuolauden ja suuren laskukorkeuden vuoksi alue on ollut maastollisesti otollista vesivoimalla toimivien myllyjen ja sahojen perustamiselle ja vanhimmat tiedot tämän tyyppisestä teollisuustoiminnasta alueella ovatkin jo 1700-luvun loppupuolelta.

Puutavaran kansainvälinen kysyntä lisääntyi eurooppalaisessa mittakaavassa erityisesti 1780-luvulla Englannin teollisen kehityksen ja kaupungistumisen vauhdittamana. Sahatavarakaupan vilkastuessa suuntasivat Suomen porvarit mielenkiintonsa myös Peräpohjolan metsiin ja vuonna 1780 pyysivätkin vänrikki MAGNUS FREDRIK CLEMENTEOFF Muurolasta ja Rovaniemen kappalainen ESAIAS FELLMAN Kemin käräjillä lupaa perustaa Sinettäjokeen hienoteräinen saha. Heidän myöhemmin toteutunut sahanhankkeensa joutui kuitenkin jo alussa vastatuuleen, sillä ihanteelliseksi katsotulla perustamispaikalla sijaitsi yksi joen monista myllyistä, paikallisten talonpoikien yhteinen härkinmylly, jossa käyttövoima saadaan virtaavassa vedessä lappeellaan pyörivästä siipirattaasta. Tämä tavallista suurempi mylly oli talonpojille tärkeä erityisen toimintakykynsä vuoksi eivätkä he suosineet sen siirtämiseen. Yleensä jokivarsiin sijoitetut pienemmät myllyt toimivat vain keväisin tulvaveden voimalla, mutta Sinetän mylly jauhoi viljaa poikkeuksellisesti läpi vuoden.

Mylly on vuosisatojen kuluessa kokenut monia vaihteita. Se on muutettu muun muassa myöhemmin turbiinimyllyksi, mutta perimätiedon mukaan kyse on edelleen samasta, nykyisin ”Uulan myllyksi” kutsutusta myllystä, jossa tapaan haastateltavani. Myllystä ei ole useiden kunnostuskertojen yhteydessä löytynyt mitään konkreettista todistetta sen iästä, mutta Pernu ja Heikkilä olivat vakuuttuneita myllyn alkuperästä ja perustelivat mielipidettään menneisyyden ihmisten rationaalisella paikanvalinnalla. Esko Pernu totesi myllyn sijainnista ja alkuperästä seuraavasti: Tämä on varmaan niitä ensimmäisiä härkinmyllyjä, mitä tänne on 1700-luvulla, 1750-luvulla [rakennettu] ja siinä on ollu tämmönen eri kylistä. Se sanotaan historiassa, että seittämän ounasjokelaista ja seittämän rovaniemeläistä talonpoikaa yhteisesti rakensi tämän myllyn. Ja sen nyt voi ihan olettaa, että se on juuri tämä mylly, koska ne tuli tälle paikalle ja näkivät tämän – – . Siihen aikaan oli semmonen käsitys, että jos on luonnossa niemiä, niin niitten läpi tehhään kanava. Ja sen alapäähän sitten mylly ja otetaan se putouskorkeus siitä sitten, minkä se koski

tekee tuolta kon se kiertää tänne. Näin varmasti tässäkin on aikanaan tehty. Ennen haastattelua keskeisenä ja tärkeänä pitämäni kysymys myllyn iästä ei lopulta ollutkaan tärkeää. Olipa mylly sitten juuri se sama rakennus, joka Clementeoffin ja Fellmannin sahan perustamisen ajalta mainitaan tai uudempi rakennus samalla paikalla, osoittautui tärkeämmäksi kiinnittää huomiota siihen suhteeseen, joka haastateltavillani oli myllyyn.

♦ SUULLISEN MUISTITIEDON ERITYSPIIRTEISTÄ ♦

MUISTITIEDON erityisyys muodostuu siitä, että se kertoo meille enemmän tapahtumien merkityksestä kuin itse tapahtumista. Muistitieto antaa tilaa sille, mitä yksilö pitää tärkeänä, mitä hän haluaa nostaa historiasta esille ja muistaa tai miten hän haluaa sen muistaa. Esimerkki vahvasti kertojalleen merkityksellisestä tarinasta oli koko muistelutapahtuman kehystarinana toimiva Esko Pernun yksityiskohtainen kuvaus siitä, miten hän lähes omin käsin oli pelastanut vanhan myllyn rappeutumasta. Aikanaan kotiteollisuusopettajaksi valmistuneella Pernulla oli ollut sekä työn vaatimaa taitoa että intohimoa. Useamman vuoden aikana toteutettu remontointiprojekti huipentui syksyllä 1992 pidettyyn myllyn käynnistysjuhlaan, joka oli ollut yksinäiselle puurtajalle mieleenpainuva elämys. Juhlaan tiivistyi tavallaan koko pitkän ja raskaan prosessin mieli.

Meillä oli kahvi, keitettiin täällä. Oli kattilat ja keittopaikka ja pakkasta oli kaksikymmentä astetta, se oli pakkastalvi. Ja tämä jokivarsi tuomosella pakkastalvella, niin se oli luonu semmosen usvan tähän päälle, että se leijaili se usva tuossa jokivarren päällä. Sitte tässä juhlittiin, sielä oli torvisoittoa ja sitten oli puheita ja puhuttiin kiitoksia... [naurua]... ja semmosia.

Mutta erikoistahan siinä oli sitten se, että me saatiin siihen kuntoon, että pistettiin tämä mylly sitten pyörimään. Ja se oli sikäli juhlava hetki, että tähän oli vuosikymmenet seisonu paikallaan. Se jyrinä ja kolina, mikä tästä, tämmöistä myllyistä tulee, niin se oli alakanu sielä 1750-luvulla. Ja, ja se oli jatkunu tuohon 1951 saakka ja sen jälkeen se oli lakannu. Niin tässä tuli tämmönen neljänkymmenen vuojen paussi, mutta kuitenkin nyt se kolina ja se ääni mikä siitä kivien pyörinnästä tuli, niin se oli jälleen palannut! — Pääasiahan on siinä, että se tuli säilytettyä!

Pernu oli syystäkin ylpeä remontointiprosessiin loppuun viennistä ja historiallisen rakennuksen pelastamisesta. Yhteisön järjestämän juhlan kautta hän sai myös julkista kiitosta työlleen. Erityisen päivän poikkeuksellinen sää oli painunut muisteijan mieleen osaksi juhlan latautunutta tunnelmaa.

Esko Pernu oli elvyttänyt palan jo lähes unohdettua käytäntöä elämään osana tätä päivää ja henkilökohtaisesti vastannut myllyn lahjoituskirjan sisällään pitämään velvoitteeseen rakennuksen kunnossapidosta. Vuonna 1927 perustetun myllypalstan osakkaat olivat lahjoittaneet myllyn Kotiseutuyhdistys Rovaniemen

Totto ry:lle vuonna 1962. Lahjakirja piti sisällään ehdon myllyn säilyttämisestä ”kylämuseon tapaisena rakennelmana”. Rakennukselle annettiin nimi Uulan mylly vasta Toton haettua lahjoitetulle alueelle lainhuudon. Ensimmäiset myllyn pelastamiseen tähtäävät remontit omistajan vaihdon jälkeen tehtiin talkootöinä vuosien 1962–1984 aikana. Muistitietoon liittyen on puhuttu paljon myös siitä, mitä ei haluta muistaa tai mistä vaietaan. Esimerkiksi sotakokemuksiin liittyen muisti voi olla ”valikoivaa katsetta menneisyyteen”. Paavo Heikkilä ja Esko Pernu muistelijat mielellään esimerkiksi paikallisten ja saksalaissotilaiden kanssakäymistä ennen Lapin sotaa, mutta historiallisesti kauempana oleva kansalaissota ja siihen liittyneet tapahtumat pienessä kyläyhteisössä osoittautuivatkin vaikeaksi aiheeksi. Sujuvasti alkanut juttelu kylän käsityöläisistä loppui lyhyeen, kun Paavo Heikkilä tuli huomaamattaan siirtyneeksi aralle alueelle:

[N]iin siinä oli tuota PEKKA MÖTTÖNEN niminen henkilö, joka piti postitoimistoa ja toimi ite suutarina täs, oli semmonen mies, joka istu nahkapallilla aina, sillä oli pyöreät silimälasit ja oli tarkkaavainen katse. Ja hän oli edistyksellinen mies, oli muun muassa Sinetän kansakoulun perustajiin kuuluva henkilö ja hän autto sitä asiaa eteenpäin. Ja sitte hän tuota silleen vuosina 1917–18, Suomiahän oli vähän niinku kahtiajakautunut... ja hän oli niissäki toimissa mukana...

Heikkilä ei saanut kerrottua asiaa loppuun, sillä Esko Pernu totesi kiireesti ”sitte pannaan näin” ja asetti sormen suunsa eteen merkiksi, ettei asiasta puhuta. Haastattelun jälkeen kotona nauhaa purkaessani minulla oli tuosta Pernun tekemästä eleestä todisteena enää oma muistikuvani. Vaikka ääninauha tallentaakin edellä kuvatun kaltaisia, puhetta sävyttäviä ja määrittäviä tekijöitä, se ei kuitenkaan näytä ihmisten ilmeitä ja eleitä, kuten kuvanauha tekee. Toisaalta Esko Pernun tekemä ele on tallessa muistissani ja saanut erityisen kuvaavan merkityksensä keskustelutilanteen tunnelmasta.

♦ UULAN MYLLY TILANA JA MERKITYSTEN KERROSTUMANA ♦

RAKENNETUN tilan merkitys muotoutuu siitä kohtaamisesta, joka tapahtuu tilan, sen käyttäjien, nykyisen ja menneen käyttötarkoituksen välillä. Tuossa leikkauksipisteessä aiemmin koetut tilaan liittyvät kokemukset kohtaavat nykyhetken muodostaen eräänlaisen merkitysten kerrostuman. Ne ovat samanaikaisesti sekä yksityisiä että tilankäyttäjien yhteisesti ja kulttuurisesti jakamia. Tämän kaltaisena yksityisten, yhteisten, eriaikaisten ja -taustaisten merkitysten kerrostumana näen oman kohtaamiseni Paavo Heikkilän ja Esko Pernun kanssa Uulan myllyssä. Heikkilän ja Pernun kerronnassa menneisyys oli myllyssä läsnä sekä yksityisinä että kollektiivisina muistikuvina. He sitoivat kertomansa omakohtaiset muistot useimmiten yleisesti tunnetuihin historiallisiin tapahtumiin kuten evakkoon lähtöön. Suoraan tai epäsuorasti nuo muistot olivat yhteydessä myllyyn tilana.

Tällainen nykyhetkessä läsnä oleva menneisyyden muisto, joka samalla kantaa sisällään erilaisia merkityksiä, oli esimerkiksi Esko Pernun kuvaus omasta evakkomatkastaan Sinettään ja se kerta, jolloin hän ensimmäisen kerran näki myllyrakennuksen:

Vuona 1939 oli talvisota ja kemijärveläiset evakuoitiin pois, koska ryssä hyökkäsi sieltä. Oli jo Joutsijärvässä, lähellä Kemijärven kirkonkylää. Niin sieltä väki piti lähteä. Mie oon Etelä-Kemijärvellä, Luusuan kylässä, Luusuan saarella syntynyt ja siitä evakkoon tänne. Kuorma-auton lavalle pantiin penkki ja laukkuja poikittain ja siihen istutettiin vieriviereen kaikki ja pressu päälle. Kolmekymmentä astetta pakkasta! Sata kilometriä Rovaniemeen on sieltä, Rovaniemen kaupunkiin on Luusuasta matkaa ja sitten tämä matka päälle. Ja siinä me tultiin, täysin hytisevässä kunnossa oltiin, ku tänne päästiin. Ja ensimmäinen majapaikka täällä oli tuola Koivurannan talojen kohalla siinä Ounasjoen puolella, siis tuola ranta-puolella. Mut se oli niin kylmä paikka sekin, siinä oli vanha rakennus ja huono lämmityslaite. Niin me päästiin sitte tänne koululle, joka on tästä, tästä tuohon ylempään ... vajaa kilometri. Niin siinä luokan lattialla oli vierivieressään ihmisiä, oli niin. Niin me pikkupojat sitten aamulla ku päästiin, päivä valkeni niin lähettiin tiettenki tutustumaan tähän ympäristöön, kierreltiin. Ja siinä vaiheessa me käytiin täällä, myllyllä ja tuola sahan puolella myöskin. Ja silloin tämä mylly sattuu olemaan käynnissä. Tässä oli mies, joka jauhatti täällä ja silloin minä oon nähnyt ensikerran tämän myllyn. Ja erikoisesti vielä olimme kiinnostuneet siitä, ku se mylläri pelasi tässä työssään ja se oli, jauhoja oli, kulmakarvoista lähtien... [naurua]... naama täynnä, että se oli niinku jonkunlainen joulupukki. Pikkupoikana, niin sehän meitä kovasti ihmetytti siinä, mutta se oli ihan tosi asia.

Sota-aika ja evakkomatka olivat varmasti olleet tapahtumina senkaltaisia poikkeuksia arjesta, että ne ovat painaneet asioita aivan erityisinä muistoina ja kokemuksina haastateltavieni mieliin. Samassa lyhyessä tarinassa kulkevat rinnan niin evakkoon lähtijöiden vihollisen pelko, koulupoikien seikkailu uudessa ympäristössä kuin mylläriin arkinen, sodan tapahtumista toistaiseksi keskeytymätön työ. Myös syntyyään sinettäläisen Paavo Heikkilän mielessä heräsi myllyyn liittyviä muistoja sota-ajalta:

Neljäkymmentäyks tuli saksalaiset tänne. Ja tuossa mäen päällä, tuola toisella puolella joen, siellä oli KUSTAA NIELSEN niminen henkilö, joka oli puuseppä ja semmonen kova yrittäjä. Niin se alko saksalaisille tekemään tykinvetorekiä kuin myös Suomen armeijalle. Ja hänen ei tarvinnu lähteä sotatoimiin sitte ollenkaan [...] Ja sillä oli oma mylly tuola vähän matkan päässä, se rakennettiin kolokytseisämän vuonna ja sitte se palo neljäkymmentäkolome. Ja se sitte alko tässä pyörittämään tätä. Kuitenki kävi niin, että tuon voima se ei riittänyt pyörittämään sirkkeliä riittävästi, niin se rakensi semmosen laitoksen ja luultavasti se tuossa nurkassa on

se vehje vieläki tänä päivänä. Se on auton takasilta, *Esko Pernu vastasi Uulan se josta se sitte otti voimaa siihen, lisävoimaa siihen myllyn restauroinnista.* [lokomobiiliin] ja näin ollen se saatiin pyörimään *Kuva Eeva-Liisa Ylinampa.* ja sillä kaverilla oli neljästäkymmenestä kuuteenkymmeneen miestä töissä.

Ne teki valtiolle valtavan määrän tavaraa ja sittehän sitä oli kaikennäköisiä ... tuola oma rakennus niin, siellä oli sitte semmonen puusepänverstas, siellä tehtiin ovia ja ikkunoita lisäksi. [...] Meitähän se kiinnosti muutenki, ku niitä saksalaisia oli täällä ja niiltä me saatiin sitte, ko niillä oli kaikenlaista ruokatarviketta ja niillä oli suklaata ja karamelliä ja muuta, jota ei kaupoista saat, niin näin sitä saatto antaa.

Saksalaisten ja suomalaisten aseveljeys toisen maailmansodan aikana piti sisällään monenlaista yhteistoimintaa ja molemminpuolista auttamista. Paikallisväestö teki saksalaisille töitä Heikkilän kuvaaman puusepän toiminnan lisäksi esimerkiksi pyykkäreinä ja tulkkeina. Saksalaiset tutustuivat paikallisiin siviileihin ja ajan myötä myös ystävystyivät heidän kanssaan. Lapin sodan jälkeensä jättämän tuhon katkeruus peitti kuitenkin monen muistoissa alleen nuo hyvät hetket. Heikkilän kuvaukset saksalaissotilaiden oleskelusta Sinetässä olivatkin merkityksellisiä juuri sen lämmöllä ja ilolla sävyttyneen tavan kautta, jolla hän asiasta kertoi. Edes evakkoon lähtö ja kodin jättäminen syksyllä 1944 eivät herättäneet muistelijassa katkeruutta, vaan hän totesi lähinnä kiitollisen kuuloisena, että ”saksalaiset avustivat meitä lähtemään, veivät rautatieasemalle”. Tuo käytännön apu, jota paikalliset

siviilit saivat saksalaisilta sodan jaloista paetakseen, oli muistoissa päällimmäisenä. Ei se, mitä lähdön jälkeen tapahtui.

Itselläni on inarilaisena ollut tietty asuinympäristöni muokkaama ja ruokkima kuva saksalaisista sotilaista ja heidän oleskelunsa vaikutuksesta Lapissa toisen maailmansodan aikana. Kuva on muodostunut kotiseutuni sota-aikana aikuisiässä olleiden asukkaiden muisteluiden pohjalta, ja sille on antanut vahvan ominaisleimansa katkeruus siitä, kuinka saksalaiset tuhosivat lähtiessään sekä Inarin että Ivalon kylät lähes täysin. Lisäksi alue oli pitkään Lapin pahimmin miinoitettuja. Kotiseutuni tilanne sodan jälkeen ei suinkaan ole lappilaisittain ainutlaatuinen, sillä esimerkiksi Rovaniemen kauppalan rakennuskannasta saksalaiset tuhosivat lähtiessään noin 90 prosenttia ja maalaiskunnasta 60 prosenttia. Yleensä sivukylät ja vaikeiden kulkumatkojen takana olevat asutuskeskittymät säilyivät parhaiten. Heikkilä ja Pernukin saivat pitää myllynsä.

[J]a sitten tämä kävi, tämä mylly aina evakkoon lähtöön saakka, kun lähdettiin 1944 evakkoon, siihen saakka kävi ja vielä sen jälkeenkin. Tätä ei hävitetty Lapin sodassa, niinku vastaava oli tuossa toinen myllylaitos, tuola toisella puolella jokea, Mylly- ja Sahalaitos, joka oli isompi huomattavasti. Tässä oli vain tämä mylly siihen aikaan. Niin, niin tuota tämä jäi polttamatta, mutta se [toinen mylly] poltettiin.

Paavo Heikkilän ja Esko Pernun sota-aikaiset muistot saksalaisista ja heidän läsnäolostaan veivät minut siis itselleni aivan uudenlaiseen kerronnan tunnelmaan, jossa katkeruuden sijasta päällimmäisenä oli lapsen uuden ja erilaisen kohtaamiseen liittyvä ilo sekä saksalaisotilaiden kylään tuoma aineellisen hyvän tiedostaminen. Syitä heidän suhtautumistavalleen oli varmasti monia. Kertomansa mukaan muistelijat olivat tapahtumien aikaan iältään ”siinä kymmenvuotiaita”. Lapsen kokemusmaailma on erilainen kuin aikuisen, niin myös muistot, joita heillä samoista tapahtumista muodostuu – silloinkin, kun muistoa kokemuksesta sisällään kantava lapsi on kasvanut aikuiseksi. Lisäksi voisi olettaa, että juuri Heikkilän ja Pernun perheitä tai heidän kotejaan Lapin sodan tuhot eivät koskeneet vakavimmin. Omien muistojensa kautta nämä kaksi eläkeläistä avasivat lappilaisen kylän lapsen näkökulman Suomen sotahistoriaan.

✦ UULAN MYLLY JA MENNYT NYKYISYYDESSÄ ✦

PAAVO Heikkilä ja Esko Pernu kävivät vuoropuhelua omien yksityisten menneisyyden kokemustensa kanssa, samalla he osallistuivat yhteisön kollektiiviseen muistamiseen, josta paikallishistoria rakentuu. Nämä yksityiset muistot ovat myös sijoitettavissa osaksi Suomen tai Euroopan historiaa. Mylly, haastattelun toteuttamiselle valittu ympäristö, oli se reitti, jonka kautta menneisyys muistelijoille avautui.

Nykyisyys on aikojen risteysasema, jossa menneisyyttä ei olisi ilman sitä kokevaa subjektia, ihmistä. Haastateltavieni kokemukset toivat menneisyyden osaksi aikaa ja paikkaa. Muistelijoiden lapsuuden mylly ei ollut vain se ympäristö, jossa me haastattelutilanteessa olimme vaan ”se mielentila, jossa mennyt ja nykyinen yhtyvät”. Muistot toivat haastateltavieni mieleen myös hetkittäin menneisyyden kokemusten aikoinaan herättämiä tunteita, kuten iloa tai haikeutta.

Uulan myllyn ympärillä menneisyys ilmenee myös käytäntöinä. Kotiseutuyhdistyksen myllyyn tekemät kunnostustyöt tai yhdessä vietetyt juhlapäivät ovat osa tietoista perinteiden jatkamista. Kun mylly vuonna 1992 käynnistettiin pitkän tauon jälkeen Esko Pernun saatua remonttinsa valmiiksi tai aina kun se kesäisin käynnistetään erityisten tilaisuuksien kunniaksi, liittyy tekoon tietoisuus menneiden sukupolvien toiminnan jatkamisesta ja perinteen kantamisesta.

Vaikka emme ehkä yleensä miellä rakennuksia esineiksi, ovat ne kuitenkin esineisiin verrattavia ihmisen luomia aineellisia kulttuurituotteita, jotka pitävät sisällään viitteitä menneeseen ja voivat siten toimia niin sanottuna muistipaikkoina. Myllyrakennus pihapiireineen ja sinne kerättyine irtaimistoineen oli tarkoitus muuttaa kotiseutumuseoksi. Museoksi muutetusta myllystä oli siis tulossa eräänlainen muistomerkki, tietoinen keino muistuttaa menneestä, jossa menneisyys tehdään saavutettavaksi esineiden kautta. Menneisyyden artefaktiluonteeseen liittyy Uulan myllyn kohdalla kiinteästi myös menneisyyden ylläpitäminen hyödykkeenä, sillä eräs merkittävimmistä perusteista rakennus- ja kunnostustöille historian säilyttämisen lisäksi on ollut matkailijoiden saaminen paikkakunnalle. Myllyn ympärille sidotut tapahtumat toisivat kylään haastateltavieni näkemyksen mukaan matkailijoita ja sitä kautta lisää elinkeinoa sekä taloudellisia resursseja peittää kunnostettujen rakennusten ylläpidosta aiheutuvat kulut.

Paavo Heikkilän ja Esko Pernun kerronta liikkui sujuvasti yli kahdensadan vuoden aikajanalla tuoden niin vanhan perimätiedon kuin omakohtaiset tuoreemmat muistot osaksi haastattelutilannetta. He kuvailivat yhtä sujuvasti omaa evakkomatkaansa Lapin sodan jaloista Ruotsin Bredvikiin kuin 1700-luvun lopun sinettä-läisten talonpoikien huolta oman myllyn menettämisestä sahatoiminnan jalkoihin. Aikamatka 1700-luvun lopusta 2000-luvun alun Sinettään on pitkä. Kuitenkin mylly, jota päädyin kevättalvisessa aamussa vuonna 2007 yhdessä kahden haastateltavani kanssa kiertelemään ja tutkimaan, todentaa historian läsnäoloa hyvin konkreettisesti auttaen samalla ymmärtämään niitä vaiheita, jotka tekivät Heikkilän ja Pernun Sinetästä sen, mitä he minulle kertomuksissaan kuvasivat.

Usein siteerattu lause siitä, kuinka historiantutkimuksen ”tavoitteena on nykyisen ja menneen välinen dialogi, jonka silmämääränä on tulevaisuus” konkretisoitui aivan uudella tavalla hyvästellessäni Paavo Heikkilän ja Esko Pernun yhteisen

aamupäivämme päätteeksi. Olimme lopuksi vielä kerranneet seuraavalle kesälle suunniteltuja myllyn pihapiirin rakennustöitä ja sainkutsun tulla katsomaan niiden edistymistä. Tärkeintä ei ollut se, mitä kaikkea oli tapahtunut tai oli parhailaan työn alla, tärkeintä on suuntautuminen tulevaan, kuten Pernu loppukomentissaan asian osuvasti kiteytti: Joo, mutta suurin tarkotushan tällä on, että on saatu säilytettyä ja se olis vielä seuraaville ja seuraaville nähtävissä.

Tämä lause sai lisämerkityksen, kun myöhemmin selvisi sekä Heikkilän että Pernun kirjoittaneen Sinettäjoen vesivoiman käytön historiasta. Heidän molempien vahva motiivi kerätä, säilyttää ja siirtää seuraaville sukupolville paikallishistoriaa näkyi myös kirjallisena tuotantona. Vuonna 2007 valmistui Paavo Heikkilän teos Sinettäjoki voiman ja toimeentulon lähteenä ja Esko Pernulta ilmestyi Totto-julkaisussa artikkeli ”Sinettäjoki vesivoiman antajana härkinmyllyille ja vesisahoille”.

Artikkeli perustuu FM RAUNI REKOSEN tutkielmaan kulttuurihistorian oppiaineessa Lapin yliopistossa vuonna 2007.

Lähteet

Paavo Heikkilän ja Esko Pernun haastattelu 2007.

Ahvenainen, Jorma: *Rovaniemen historia II 1632–1960*. Rovaniemen kaupunki, maalaiskunta ja seurakunta, 1970.

Ginzburg, Carlo: *Johtolankoja. Kirjoituksia mikrohistoriasta ja historiallisesta metodista*. Gaudeamus, 1996.

Heikkilä, Paavo: *Sinettäjoki voiman ja toimeentulon lähteenä*. Gummerus Oy, 2008.

Pernu, Esko: *Sinettäjoki vesivoiman antajana härkinmyllyille ja vesisahoille*. Totto XVII, 2007.